

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 04.04.2021
Published /Yayınlanma 31.05.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Kalyon, F. (2021). Nef'i'nin şiirlerinde adalet vasıflandırmaları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(70), 1335-1343.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2477>

Doç. Dr. Filiz KALYON
<https://orcid.org/0000-0001-7523-4168>
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / TÜRKİYE

NEF'İNİN ŞİİRLERİNDE ADALET VASIFLANDIRMALARI JUSTICE QUALIFICATIONS IN NEF'İ'S POEMS

Issue/Sayı: 70

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Divan edebiyatının yüzyıllar açısından değerlendirilmesi yapıldığında XVII. yüzyıl şiiri gerek muheteva bakımından gerekse de bu devir içerisinde eserler vermiş sanatçılar açısından farklılık arz etmektedir. Bu yüzyılın önemli şairleri yaşadıkları dönemin içtimai ve siyasi yapısı dâhil birçok konuyu ele almışları ile tanınmaktadır. Dönem şairlerinden biri olan Nef'i de kendine münhasır özellikleriyle diğer şairlerden ayrılan bir yapıya sahiptir. Divan edebiyatının en önemli hiciv ve kaside şairi olarak bilinen Nef'i'nin bu özelliği, şiirlerinde ele aldığı konu kadar sivri dilinden de ileri gelmektedir. Nef'i'nin hayatına mal olmuş bu yönü zaman zaman tam aksi yönünde hareket bulmuştur. Şairin birçok devlet adamına sunmuş olduğu kaside ve bu kasidelerin bir bölümü olan methiyelerde kullandığı övgü ifadeleri onun kaside ustalığındaki bir başka yönüdür. Nef'i'nin şiirlerinde devlet adamlarına yönelik ele aldığı unsurlardan biri olan adalet, şair tarafından farklı ifadelerle vasıflandırılmıştır. Bu vasıflandırmaların şairin bıkır-i manadaki ustalığı göz önünde bulundurulduğunda onun bu hususa ne kadar önem vermiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda Nef'i'nin devlet adamlarına hitaben yazdığı şiirlerde kullanmış olduğu adalet vasıflandırmaları tespit edilmiş olup bu vasıflandırmaların edebi sanatlarla yoğrulduğunda nasıl bir tabloyla sunulduğu sergilenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı edebiyatı, Türk şiiri, Nef'i, adalet.

ABSTRACT

When the divan literature is evaluated in terms of centuries, 17th-century poetry differs both in terms of content and in terms of the artists who produced works in this period. The important poets of this century are known for their handling of many issues, including the social and political structure of the period in which they lived. One of the poets of the period, Nef, has a structure that differs from other poets with its unique features. This feature of Nef, known as the most important satire and ode poet of Divan literature, comes from his sharp language as much as the subject he deals with in his poems. This aspect of Nef's life, which has taken over his life, has sometimes moved in the opposite direction. The poet's ode to many statesmen and the praise expressions he uses in the eulogy, which is a part of these odes, is another aspect of his mastery of ode. Justice, which is one of the elements that Nef has dealt with in his poems for statesmen, has been characterized by different expressions by the poet. Considering the mastery of these qualifications in the bıkır-i meaning of the poet, it becomes clear how much importance he attached to this issue. In

our study, the qualifications of justice that Nef had used in his poems addressed to statesmen were determined, and it was exhibited how these qualifications were presented with literary arts.

Keywords: Ottoman literature, Turkish poetry, Nef'i, justice.

1. NEF'İNİN ŞİİRLERİNDE ADALET

Kendi döneminde birçok padişah ve devlet adamına kasideler yazmış olan Nef'i'nin bu kasidelerinde ele aldığı konular ve benzetmeler dikkat çekicidir. Nef'i devlet adamlarını vasıflandırırken onların cömertlik, merhamet, hoşgörü, adalet gibi özelliklerine de değinerek bu özellikleri çeşitli ifadelerle vasıflandırmıştır. Yöneticilerin en önemli vasfı olması gereken adalet, Nef'i'nin şiirlerinde birçok devlet adamı için kullanılmış bir unsurdur. Şiirlerinde adalet kelimesini farklı tabirlerle birlikte kullanmış olan Nef'i, bu şekilde kasidesini ithaf ettiği devlet adamını kendi üslubuyla yüceltmıştır.

Örneğin onun Sultan Murad Han için yazdığı bir şiirde şaire göre padişahın adaleti öyle yücedir ki onun adalet kararlarındaki intizam âleme yayılacak olsa ceylan ile aslan karı koca olur:

Ger olsa intizâm-ı hükm-i adli âleme sârî

Olurdu mâde-âhû ile şîr-i ner zen ü şevher¹ (K 21/21)

Nef'i adaleti vasıflandırırken methiye sunduğu devlet adamının birçok yönünü göz önünde bulundurmaya ihmal etmez. Vezir Muhammed Paşa için yazdığı bir şiirde onun adalet anlayışındaki ceza ve mükafat yöntemini şu şekilde değerlendirir:

Eltâfi mühim-sâz-ı telâfi-i hasâret

Adli revîş-âmûz-ı mükâfât-ı cezadır (K 34/ 30)

Nef'i'nin methiye yazmadaki ustalığı göz önünde bulundurulduğunda onun hitap ettiği kişiyi yüceltmede kullandığı ifadelerin yoğunluğu ve güçlülüğünün sebebi daha iyi anlaşılacaktır. Şair Vezir Husrev Paşa için yazdığı bir şiirde paşanın adalet anlayışındaki eşitlik ve bir arada yaşayabilme fikrini aslanın yavru ceylanı bir anne şefkatiyle bağrına basmasına şu şekilde teşbih eder:

Adli ger nâzım-ı ahvâl-i ded ü dâm olsa

Alır âhû-bereyi dâye gibi düşünâ şîr (K 40 /26)

Nef'i devlet adamlarına yazdığı birçok şiirinde adaleti farklı kelimelerle vasıflandırmış ve bu vasıflandırmayı çeşitli edebi sanatlarla süsleyerek ortaya ilginç tablolar olarak değerlendirecek manzaralar sunmuştur.

Nef'i'nin şiirlerinde kullandığı adalet vasıflandırmalarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1.1. Hz. Ömer

Kaside sunulan devlet adamının en üst seviyeden övülmesi ve onun, en güçlü örnekle vasıflandırılması kaside geleneğinin bir gereğidir. Nef'i kasidelerinde bu gerekliliği en çok kullanan şairlerden biridir. Şiirlerinde övdüğü devlet adamını Hz. Ömer'in adaletiyle vasıflandırmış olan şair bir şiirinde bu vasfı şöyle kullanır:

O hudâvend-i Ömer adl ü Alî-sîret ki

Buldu zâtıyla şeref silsile-i Osmânî (K 4/7)

Osmanlı padişahlarından Sultan Ahmet Han'a yazılmış olan bu şiirde Nef'i onun Ömer gibi adaletli ve Ali gibi ahlaklı olduğunu belirterek Osmanlı'nın onun şahsıyla şereflediğini söyler. Yine Sultan Ahmet Han için yazdığı bir başka şiirde bu vasfı şu şekilde dillendirilir:

Dâd-güster dâverâ Şâhenşehâ dîn-perverâ

Ey hudâvend-i Ömer adl ü Ebûbekr-itikâd (K 26/29)

Yukarıdaki beyitte şair padişahı yine Ömer adaletiyle vasıflandırmıştır. Hz. Ömer, İslam tarihinde adalet anlayışının en üst düzeyde vücut bulmuş hali olarak kabul edilmektedir. Hz. Ömer'in adalet anlayışı kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

“Medine’deki kazâ işlerinin başında bulunarak tecrübe kazanmış, adalet sahasında gerçekleştirdiği icraatıyla insanlık tarihine geçmiştir. Onun hakkında Hz. Âişe’nin, “Ömer anılınca adalet anılmış olur, adalet anılınca Allah anılmış olur, Allah anılınca da rahmet iner.” dediği nakledilir. Halifeliği süresince beytûlmâlden ihtiyacı dışında hiçbir şey almamaya dikkat etmiş, sıradan bir Kureysli gibi yaşamış ve Hz. Ali’nin bu konudaki tavsiyelerine uymuştur (Fayda, 2007:47).

¹ Çalışmada verilen örnek beyitlerin tamamı için bkz. Akkuş Metin, Nef'i Divanı, Akçağ Yay. 1993, Ank.

1.2. Mürebbi

Nef'i'nin şiirlerinde görülen adalet ifadesine bir diğer vasıflandırma da mürebilik vasfıdır. Şair bu vasfı kullanırken kastettiği devlet adamının adaletiyle ülkeyi bir çeşit eğitime tabi tuttuğunu ve bu eğitim sonucunda da halk ile yöneticinin aralarındaki bağlılığın güçlendiğini belirtir:

Her memleket ki adli mürebbi ola ana

Âb u hevâsı gürke hısâl-ı şubân verir (K 5/42)

Nef'i, Veziriâzâm Halil Paşa'ya yazdığı bir diğer şiirde ise devlet adamının adaletiyle eğitilen bir ülkede ceylanla aslanın kucak kucağa olacağını, yani düşmanlık ve sen ben kavgalarının olmayacağını şu şekilde dile getirir:

Ne yer ki adli mürebbi ola o kişverde

Olur gazâle hemâgûş-ı nerre-şîr-i ücem (K 38/26)

1.3. Taht

Devlete hükmetmenin sembollerinden biri olan taht Nef'i'nin şiirlerinde adalet vasıflandırmasında önemli bir unsur olarak görülmektedir. Padişahın oturduğu makamı adalet tahtı olarak niteleyen Nef'i Sultan Osman'ın tahta çıkışı münasebetiyle yazdığı kasidede bu vasfı şu şekilde değerlendirmektedir:

Cihân-ı şevket ü şânın serîr-ârâ şehensâhı

Serîr-i adl ü dâdın dâver-i Cem câh-ı devrânı (K 12/ 13)

Bir başka şiirinde Nef'i kaside sunduğu Vezir İlyas Paşa'nın adalet tahtına dindarlığı ve bilgisiyle kattıklarını gökyüzündeki güneş ışınlarını artırmasına teşbih ederek onun devlet adamlığını şu şekilde övmüştür:

Sipîhr-i izz ü câha âfîtâb-ı zerre-perverdir

Serîr-i adl ü dâda dâver-i dîndâr u dâdânıdır (K 48/ 7)

Nef'i'nin Sultan Ahmet Han için yazdığı bir başka şiirde ise adalet tahtının verdiği korkuyla fitne ve zulmün ortadan kalkması şu şekilde dillendirilir:

Kahramân-ı felek evreng-i adâlet ki olur

Bîm-i kahryla vücûd-ı sitem ü fitne adîm (K 8 /27)

Nef'i adalet tahtı vasıflandırmasını Vezir Nasuh Paşa için yazdığı bir başka şiirinde şu şekilde belirtmiştir:

Kâmkâr-ı felek evreng-i adâlet ki olur

Devr-i mîm-i keremi cân u dile tavk-ı rikâb (K 32/ 20)

Yukarıdaki beyitte şair, adalet tahtının arzusuna erişmiş kişisi olarak nitelediği paşanın, çevresine sunduğu cömertliğinin can ve gönüldeki bir yüceltme halkası olduğunu ifade eder.

1.4. Meşşata-Süsleyici

Nef'i, Sultan Ahmet Han için yazdığı bir başka şiirinde ise adaleti meşşataya, yani ülkeyi süsleyen birine benzetmiştir.

Osmanlı giyim kuşam kültüründe önemli bir yeri olan meşşatayı İskender Pala şu şekilde tanımlar:

“Meşşata eski toplumumuzun süslenme arzusuna hizmet eden, özellikle baş düzenlemesi ve yüz yazısı konusunda fevkalade estetik maharetleri olan, tecrübe sahibi bir kadındır. Önceleri daha ziyade kocasıyla iyi geçinen ve başından tek nikâh geçmiş bir İslam kadını iken, bilahare baş

yapmak bir meslek haline gelince gayrimüslim kadınlara ve hassaten Rum hanımlara inhisar etmiştir. Bunu gayri resmi bir meslek halinde devam ettiren hanımlar, ekseriya sosyete hizmet vermişler ve konakların, yalılarının gediklisi olmuşlardır. Daimî adresleri hamamlar iken, hamamlara ün katan meşşatalar da çıkmıştır.” (Pala, 2003: 341).

Nef'i aşağıdaki şiirde padişahın adaletiyle ülkenin nasıl süslendiğini belirterek bu süsün ülkeyi güzelleştirdiğini şöyle ifade eder:

Memleket meşşâta-i adliyle ziyet-yâb olur

Saltanat-pîrâye-i hulkıyla hüsn ü ân bulur (K 9/19)

Günümüzde de kuaförlük mesleği adı altında icra edilen meşşatalık Osmanlı kültüründe dış görünüşüne özen gösteren her hanım için vazgeçilmez bir meslektir. Bu mesleği icra eden hanımlar diğer kadınların güzelliğine dair her türlü bakımı üstlenirler.

Mesleğini icra ederken bir kadını tepeden tırnağa süsler. Başlık, saç tuvaleti, yüz boyama, kaş-göz makyajı, ben düzenlemesi, serpuş bağlama, hotoz giydirme, mücevher takma, velhasıl tam manasıyla allama pullama hizmeti sunar (Pala, 2003: 41).

Nef'i, Vezir Ali Paşa için yazdığı bir diğer şiirinde onun adalet maşitasının dünyayı güzelleştirmesi durumunda ceylanın gözünde aslanın kaplana dönüşeceğini belirtir:

Verse ger mâşîta-i adli cihâna revnak

Şîr-i bâlin-i münakkaş olur âhûya peleng (K 38 /16)

1.5. Âb

Divan edebiyatında, başta Fuzuli'nin “Su Kasidesi” olmak üzere birçok şiirde kullanılmış olan su unsuru, berraklığı, akıcılığı, bereket sunması ve temizliği bakımından önemli bir benzetme kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nef'i, Vezir Nasuh Paşa'ya hitaben yazdığı bir şiirinde onun adaletini bereket veren, etrafı tazelandiren, canlandıran bir suya benzetmiştir. Dünya bahçesinin yeşermesini sağlayan ve Vezir Nasuh Paşa'nın adaletini sembolize eden bu su, bir dolabın çarklarını hareketlendirip onun dönmesini sağlamaktadır. Şair bu benzetmeyle daha ileri giderek dünyanın dönmesinin onun adaletiyle mümkün olduğunu belirtmektedir:

Tâzelense nola gül gibi yine bâğ-ı cihân

Âb-ı adliyle döner şimdi bu köhne dolâb (K 32 /36)

Şair, Vezir Murad Paşa'ya yazdığı bir başka şiirde ise adaleti güven ve esenlik veren bir gül bahçesini canlandıran, güzelleştiren suya benzetmiştir:

Ol dâver-i zamâne ki âb-ı adâleti

Gülbün-firâz-ı gülşen-i emn ü amân olur (K 29/19)

Suyun adalet ile olan irtibatı Nef'i'nin şiirlerinde daha çok yukarıda olduğu gibi canlandırma, tazelandirme yönüyle kullanılmıştır. Şairin kaleme aldığı başka bir şiirde adalet, dünya bahçesini cennete çeviren ve ona hayat veren bir su olarak tasvir edilmiştir:

Âb-ı adliyle cihân bâğ-ı behište dönsün

Bûy-ı hulkiyle sabâ micmere-gerdân olsun (G 96/9)

Yine şairin Sultan Ahmet Han için yazdığı bir başka şiirde su, dünyayı cennet bahçesi gibi canlandıran ve güzelleştiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır:

Ey dâver-i zamâne ki âb-ı adâletin

Mülk-i cihâna revnak-ı bâğ-ı cinân verir (K 5 /51)

1.6. Sâye

Nef'i'nin şiirlerinde adalet geniş kapsamlı bir tabir olarak farklı vasıflandırmalar şeklinde tasvir edilmiştir. Bu vasıflandırmalardan biri de sözlüklerde gölge olarak karşılık bulan ve koruma, gözetme anlamı da olan “saye” kelimesidir. Şair bazı şiirlerinde hitap ettiği kişinin adaletini, bir gölge gibi huzur veren ve rahatlatan, ama bir yandan da koruyup gözetken bir unsur olarak göstermiştir. Sultan Osman Han'a ithafen yazdığı bir şiirde bu gölge öyle rahatlatıcı ve huzur verici bir özelliğe sahiptir ki aslanın dizleri ceylana bir uyku mekânı olur:

Ol kadar âsûde âlem sâye-i adlinde kim

Hâb-gâh eyler gazâle pehlû-yı şîr-i neri (K 14/33)

Şairin dönemin şeyhülislamlarından Muhammed Efendi için yazdığı bir şiirinde adalet öyle geniş ve güven verici bir özelliğe sahiptir ki onun verdiği güvenle insanların tümü huzur içinde uyur:

Serteser sâye-i adlinde uyurdu âlem

Sıyt-ı iclâli kosa çeşm-i kevâkibde menâm (K 50 /33)

1.7. Nigehbân

Nef'i'nin şiirlerinde adaletin farklı unsurlarla vasıflandırması şairin sanatında benzetme yönüne ne kadar önem verdiğinin de bir delilidir. Farklı benzetmelerle şiirini renklendiren Nef'i, bazı şiirlerinde adaleti bir gözcü, bekçi olarak kullanırken bu benzetmenin güvenilirlik yönünü ön plana çıkarmayı ihmal etmemiştir. Sultan Murad Han için yazdığı bir şiirde Nef'i'nin kastettiği bu gözcü öyle güven verici bir özelliğe sahiptir ki çatışma ve gürültü yaşanan bir memleket bile onun varlığıyla yavru bir ceylanın, kaplanın dizini yastık gibi kullandığı bir ortam haline gelir:

Adli bir kişver-i pür-şûra nigehbân olsa

Eder âhûbere zânû-yı pelengi bâlîn (K 47 /28)

Şairin Vezir İlyas Paşa için yazdığı bir başka şiirinde ise adalet vasfı taşıyan bu gözcü bir ülkeyi öyle bir hale getirir ki onun bulunduğu yerde ceylan, daha önce aslanın avlanma mekânı olan yeri bir seyir mekânı olarak güvenle dolaşır:

Ne kişver ki ana adli nigehbân ola ol yerde

Gazâle saydgâh-ı şîr-i ner cây-ı temâşâdır (K 48/25)

1.8. Bağ-gülbün

Nef'i'nin adaleti vasıflandırdığı bir benzetme de bahçedir. Divan şiirinde daha çok gül bahçesi olarak kullanılan bu mekân unsuru, Nef'i'nin şiirlerinde adalet sunan bir ilkbahar bahçesi görünümündedir. Şeyhülislam Muhammed Efendi için yazdığı bir şiirde Nef'i bu bahçeyi, Şeyhülislam'ın adaletinin ilkbahar görünümünde olduğu ve oyun bahçesi olarak düşünülmecek bir mekân olarak tasvir etmiştir:

Nevbahâr-ı çemen-i bâğ-ı adâlet ki olamaz

Devr-i adlinde güşâde gül-i bostân-ı hiyel (K 53 /26)

Murad Paşa için yazılan bir şiirde ise Nef'i'ye göre paşanın adil bir devlet adamı oluşu fikri “adalet güllerinin açtığı bir bahar bahçesi” tasviriyle belirtilmiştir:

Bahâr-ı gülbün-efrâz-ı adâlet devr-i iclâli

Çerâğ-ı meclis-efrûz-ı saâdet pertev-i re'yi (K 28/10)

1.9. Avâze

Nef'i bazı şiirlerinde adaleti avâze olarak vasıflandırmıştır. Yüksek ses olarak tanımlanan bu kelime bazen de şöhret, ün tabirleriyle karşılık bulmaktadır. Şairin Vezir Bayram Paşa için kaleme aldığı bir şiirinde adalet, devlet işlerinin kanuni düzene girmesiyle dünyaya yayılan bir şöhret olarak şu şekilde tanımlanmıştır:

Olalı nâzım-ı kânûn-ı umûr-ı devlet

Tuttu âvâze-i adli o kadar dünyâyı (K 45 /21)

Şaire, daha önce kullandığı “Darrî” mahlası yerine “Nef’î” mahlasını veren kişi olarak bilinen Gelibolulu Âlî’ için yazdığı bir şiirinde onun adaletinin yüksek sesi dünyaya öyle bir korku salmıştır ki müzik aletlerinin nağmeleri perdesinden çıkmaz ya da perde gerisinde kalan ve kendini göstermeyen bir gelin gibi çekinir:

Âlemi âvâze-i adlin tutaldan havf edip

Perdeden çıkmaz arûs-ı nağme-i çeng ü rebâb (K 61 /22)

1.10. Şâmil

Nef’î şiirlerinde adaletin kapsayıcılık yönüne de değinmiştir. Adaletin herkes için olduğu ve ayırt etmeden toplumdaki her fert için aynı düzeyde uygulanması hususunu şiirlerine yansıtan şair, Sultan Osman Han için kaleme aldığı bir şiirde, onun adaletinin tüm kuşları kapsaması durumunda kekliğin şahinin gözü önünde meşhur keklik yürüyüşünü sergileyebileceğini belirtmektedir:

Ger olsa şâmil-i ahvâl-ı murgân-ı hevâ adli

Ederdi kebk-i ranâ çeşm-i şâhin üzre refâtı (K 14/40)

Nef’î, Vezir Nasuh Paşa için yazdığı bir başka şiirinde ise adaletin bu kapsayıcılık yönünü yine kuşlar üzerinde değerlendirmiştir. Şiire göre Vezir Nasuh Paşa’nın adaleti kuşlar üzerine uygulanacak olsa, kartal bile bu adalet anlayışı gereğince güvercin avına çıkmak için kanat açmaz:

Adli ger şâmil-i ahvâl-i tuyûr olsa dahi

Heves-i sayd-ı kebûterle per açmazdı ukâb (K 32/35)

1.11. Yaygı, Sergi

Nef’î’nin şiirlerindeki adalet anlayışı herkese sunulması ve geniş bir sahaya yayılmış olması açısından sergi, yaygı olarak değerlendirilir:

Ger olsa münteşir fermân-ı adli kûh u sahrâya

Uyur âhû-bere zânû-yı şîrân-ı jiyân üzre (K 6/25)

Sultan Ahmet Han’a yazılmış olan yukarıdaki şiirde şair adalet fermanının çöle ve dağlara serilen bir sergi olması durumunda yavru ceylanın bile kükreyen aslanın dizlerinde uyuyacak güveni duyacağını belirtmiştir.

1.12. Bahr

Nef’î’nin adaleti vasıflandırdığı bir diğer kelime de bahirdir. Bahir bir diğer tabirle deniz, sonsuzluk algısı, birçok canlıyı kapsaması ve güzelliği gibi farklı yönleriyle divan şiirine konu olmuş ve benzetme amacıyla kullanılmış bir unsurdur. Şair Sultan Murad için kaleme aldığı bir şiirde denizin bu yönlerini adalet ile şu şekilde bağdaştırmaktadır:

Şâh-ı cihân Sultân Murâd şâhenşeh-i âli nijâd

Bahr-ı adâlet kân-ı dâd zill-ı Hudâ-yı zülminen (G 97 /8)

1.13. Mevsim

Nef'i, Sultan Ahmet Han için yazdığı bir başka şiirinde adaleti bir mevsim olarak vasıflandırmıştır. Bu mevsim öyle huzur verici bir mevsimdir ki tüm dünya Cem'in coşkulu dönemini gülümseyerek yad eder. Cem, divan şiirinde şarabı icat eden İran hükümdarı olarak bilinen ve bu özelliğiyle eğlence ve coşkunun temsili olarak kullanılan bir mazmundur. Şairin kastettiği adalet mevsimi öyle zevk verici bir özelliğe sahiptir ki bu devrin insanları Cem devrini tebessümle anarlar:

Ol şeh ki cihân mevsim-i adlinde safâdan

Devrân-ı tarab-nâk-ı Cem'e handeler eyler (K 11/19)

1.14. Tiğ

Nef'i'nin adaleti vasıflandırdığı bir diğer kelime de kılıçtır. Sultan Osman Han için yazmış olduğu bir şiirde şair, padişahın adaletini, acımasız dünyanın başını ikiye ayıran bir kılıç olarak tasvir etmiştir:

Değildir kehkeşân cellâd-ı kahrı tîg-ı adliyle

Çalıp çâk eyledi fark-ı ser-i çarh-ı sitem-kârı (K 14 /33)

1.15. Rişte

Nef'i bir diğer şiirinde adaleti bir ipliğe benzetmiştir. Sultan Murad Han için yazılmış olan bu şiirde adalet ipliği zamanın kitabının cüzlerini dağılmaktan kurtaran ve onu bir araya getirip düzenleyen bir özellik taşımaktadır. Şair şiraze-bend ifadesini bir arada kullanmayarak bu kelimenin düzenleyici, bağlayıcı anlamına da işaret etmiştir:

Rişte-i adliyle ger bend etmese şîrâzesin

Târ u mâr olurdu eczâ-yı kitâb-ı rüzgâr (K 17/23)

1.16. Sehâb

Nef'i'nin Şeyhülislam Muhammed Efendi için kaleme aldığı bir diğer şiirde ise adalet bir buluta teşbih edilmiştir. Şeyhülislamın adalet anlayışını yansıtan bu benzetmede bulut öyle rahatlatıcı ve ferahlatıcı bir gölgelik salar ki tüm âlem bu gölgeliğin verdiği huzurla zulüm güneşinin yakıcılığından felah bulur:

Tâb-ı hûrşîd-i sitem sûzân ederdi âlemi

Ger sehâb-ı adl ü dâdın olmasaydı sâyebân (K 52 /41)

Yukarıdaki beyitten hareketle Nef'i'nin mübalağa sanatını en çok kullanan şairlerden biri oluşu dikkate alındığında bahsettiği bulutun tüm dünyayı kaplayacak büyüklükte oluşuyla, onun hitap ettiği devlet adamına methiyedeki seviyesini belirlemek mümkündür.

1.17. Tohum

Şairin Sultan Ahmet Han için kaleme aldığı bir diğer şiirde adalet, tohum gibi ilginç bir benzetmeyle belirtilmiştir. Nef'i'nin bîkr-i manadaki ustalığı düşünüldüğünde bu ifadenin şiire daha önce rastlanmamış bir farklılık kattığı görülmektedir:

Ahdinde zemîn mezraa-i tohm-ı adâlet

Devrinde felek dâire-i emn ü amândır (K 10/24)

Yukarıdaki şiir Sultan Ahmet Han için yazılmıştır. Şaire göre padişahın adaleti öyle geniştir ki yeryüzü onun adalet tohumlarının ekildiği bir tarla görünümündedir. Tohumun tarlaya ekilmiş olması zaman diliminin geleceğe yönelik oluşu ve ürünlerin ileride alınacak oluşunu da çağrıştırmaları açısından dikkat çekicidir.

1.18. İklîm-Ülke

Nef'i'nin Şeyhülislam Muhammed Efendi için yazdığı bir başka şiirde ise adalet bir ülkeye benzetilmiştir. Bu ülke adalet ülkesi olarak teşbih edilmiş olup şeyhülislamın lütuf ülkesine bağlı bir başka devlet konumundadır. Şair ikinci mısradan itibaren da himmet ve mürüvvet özelliklerini sıralamış, böylece hitap ettiği devlet adamının yönetim anlayışına dair farklı yönlerini bir arada göstererek onun yönetiminde ne kadar meziyetli oluşunun da altını çizmiştir:

Hutta-i fazlına iklîm-i adâlet mülhak

Kişver-i himmetine mülk-i mürüvvet munzamm (K 51/26)

1.19. İhtisab

Pazarlara uygulanan denetim, vergi ve intizam gibi ticari hususları içeren bu terim Nef'i'nin bir şiirinde adalet anlayışıyla karşılık bulmuştur. Şeyhülislam Muhammed Efendi'ye hitaben yazılan bu şiirde şair onun denetim şeklinde olan adalet anlayışının gül bahçesinde gezintiyi yasak etmesi durumunda sabah rüzgârının da dalgaları nehirlerin önüne bent yapacağı ve akmasını engelleyeceği şeklinde bir mübalağayla karşımıza çıkmaktadır:

Ger olsa ihtisâb-ı adli mâni seyr-i gülzâra

Sabâ zencîr-i emvâc ile bende eylerdi enhârı (K 49 /25)

1.20. Ahd-Ahid

Sözleşme, and, yükümlülük gibi anlamları da olan bu kelime şiirde zaman, devir anlamıyla kullanılmıştır. Nef'i'nin Sultan Murad Han için yazdığı bu şiirde padişahın adalet devrinde duyulan neşe, mutluluk, herkesin yüzüne ferahlık şeklinde yansımaktadır:

Neşât-ı ahd-i adliyle güşâde çehre-i eyyâm

Fürûğ-ı gevher-i tâcıyla rûşen dîde-i ahter (K 21/6)

Şeyhülislam Esad Efendi için yazdığı bir başka şiirde Nef'i, Şeyhülislam'ın adalet devrinin yaşlı zamana, gençlik verdiğini bu şekilde devrin yenilendiğini başka bir çehreye büründüğünü belirtmektedir:

Devr-i lutfu gülsitân-ı âleme fasl-ı bahâr

Ahd-i adli rûzigâr-ı pîre eyyâm-ı şebâb (K 55/15)

1.21. Âsumân

Divan şiirinde sonsuzluğun sembolü olarak kullanılan gökyüzü, Nef'i'nin bir şiirinde adalet ile terkip oluşturmuştur. Nef'i'nin Sultan Osman Han için yazdığı bir şiirinde padişahın adalet anlayışı o kadar geniş ve sonsuzdur ki gökyüzü onun adaletinin şekillendiği bir tahttır, güneş de ona taş olur:

Ana taht âsumân-ı adl ü efser mihr-i devlettir

Bu tâc u taht ile dünyaya hükm eylerse erzânî (K 12/10)

2. SONUÇ

Sonuç olarak Nef'i'nin şiirlerinde görülen bu benzetmeler onun güçlü kaleminin ve bîkr-i manadaki üstünlüğünün bir delili niteliğindedir. Nef'i yaşadığı yüzyıl itibarıyla özellikle kaside alanında devrinin önde gelen isimlerinden biri olarak bilinmektedir. Kasidelerinin methiye bölümünde çeşitli devlet adamlarını konu alan şiirler yazmış olan Nef'i bu şiirlerde kastettiği devlet adamının onun yönetimindeki özellikleri bakımından değerlendirmiştir. Bu değerlendirmelerin başta geleni ise devlet adamının adalet anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nef'i hitap ettiği devlet adamının adalet yönünü sunarken farklı benzetmeler yapmıştır. Adaletin çeşitli şekillerde vasıflandırılmış olması Nef'i'nin hem yeni kelimeler bulmadaki üstünlüğünü hem de methiye hususunda ne kadar iddialı olduğunu göstermektedir. Çalışmamıza konu olan Nef'i'nin şiirlerindeki adalet vasıflandırması farklı açılardan incelendiğinde

şairi ve onun şiirini tanımada yardımcı bir unsur olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu hususta yapılacak olan çalışmaların divan şiirine farklı bir yön kazandıracağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

Akkuş, M. (1993). *Nef'i Divanı*. Ankara: Akçağ.

Pala, İ. (2003). *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*. İstanbul: LM Yay.

Fayda, M. (2007). "Ömer", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/omer#1> (03.04.2020).